

De illustraties van Meijer zijn wel geheel iets anders dan de parafrases van Nijland, zij gaan veel verder met den tekst mee, en dwalen ook wel eens meer af, dwalen naar het te-komieke toe. Maar het is zeer moeilijk hier het juiste midden te houden, en smake-loos of grof is Meijer nooit. Wat hij geeft van het leven des volks in de achterbuurten is altijd de moeite waard; door de vlotte, wat op Engelsche penteekeningen geïnspireerde manier heen komt veel waarneming tot ons; de twee vrouwtjes bijvoorbeeld, die boven het hoofdstuk „Bezoek in het Huis van Bewaring” naar den soldaat kijken, zijn zeer typisch, al is het heele prentje, daar het zulk een los van het geheel staand incidentje illustreert, niet zoo geschikt om een hoofdstuk in te leiden. Maar evenals Nijland heeft Meijer blijkbaar gedacht aan wat hij zelf het best kón geven, wat het meest in zijn lijn lag.

Dat Meijer met het menschelijk-gevoelige in het boek zeer heeft meegeleefd, blijkt uit de voortreffelijke teekening, waar men den vader van Boefje zijn juist-bekend-hebbend smartekind voor zich uit ziet schuiven, in Brusse's studeerkamer. Het goedig trouw-hartig wezen van den verharden kerel is er voluit in gekarakteriseerd, het geheele gebaar waarmee hij den jongen vooruitbrengt, is prachtig, en het joggie zelf is niet minder goed. Hier is ongezochte humor, hier is ook hart. Wij vergeven Meijer zijn enkele ietwat te grappige prentjes voor dit meesterstukje, voor die onopgesmukte typeering van den koeiig-zachten man met de zware oogleden, het doorgroefde voorhoofd, de breede, hangende schouders. — „Of heb je de pest aan je vader?”.... Jan had niet de pest aan zijn vader, en vertelde hem eindelijk de ware toedracht, en samen, met iets treurigs, maar met iets heel moois, met even de ware groote verhouding van vader en zoon, komen ze tot den meneer, die zoo goed voor den kleinen misdadiger is. Is het gemakkelijk, zoo iets te teekenen, zóó dat men volkomen weet, hoe de situatie is? Misschien is het

gemakkelijk, als de teekenaar het volkomen heeft gevoeld. Maar hoeveel onzer handige illustrators begrijpen, waarom het bij zulk een geval gaat? Ik herhaal wat ik zei bij Nijland's beste prenten: Dit is een praestatie! Zoodat deze beide uitgaven hun zeer bijzondere waarde hebben. Het valt te loven in de uitgevers dat zij één van de zeer weinige boeken in onze litteratuur, die illustreerbaar zijn, aan knappe en gewetensvolle teekenaars in handen gaven, met een opdracht. Men kan hen gelukwenschen, met het resultaat. Beide boeken zijn verschijningen die men zich herinneren zal. Ik doe het losse omslagje, dat wat erg kleurig is (en bovendien, waartoe zulk een los omslagje, dat scheurt en vuil wordt, te gaan versieren?) van het nieuwe uitgaafje af, en deponeer het in mijn goede boekenkast, waar alleen staan mag, wat ook wegens de verzorging de moeite van het bewaren waardig is.

C. V.

BOEKKUNST.

„The ideal book or book beautiful”, zegt Cobden Sanderson, „is a composite thing made up of many parts and may be made beautiful by the beauty of each of its parts — its literary content, its material or materials, its writing or printing, its illumination or illustrations, its binding and decoration — of each of its parts in subordination to the whole which collectively they constitute: or it may be made beautiful by the supreme beauty of one or more of its parts all the other parts subordinating or even effacing themselves for the sake of this one or more, and each in turn being capable of playing this supreme part and each in its own peculiar and characteristic way”.

En waarlijk dit dringt wel eenigszins door tot hen die in een boek iets meer zien dan een simpel handelsartikel, er zijn tegenwoordig kunstenaars en ook uitgevers die iets gevoelen voor een mooi boek, die er plezier in hebben het zoo mooi mogelijk te maken.

Deze ambitie in boekkunst, zij is aan-

vankelijk tot ons gekomen uit Engeland; de decoratief-illustratieve versieringen van een Walter Crane, de meer ornamentale randen en letters van Morris, ze zijn ongetwijfeld van invloed geweest op de boekversieringen hier te lande, maar daarna is men in Engeland op deze tradities doorgegaan en is er een zeer kenmerkende Engelsche boekkunst ontstaan, waarin wij bij alle persoonlijke uitingen van New, Gaskin, Gere, Anning Bell, Jessie King en vele anderen, toch een zelfde karakter is gebleven, dat wij decoratief-illustratief zouden kunnen noemen.

Naast den Engelschen invloed is ten onzent zeer spoedig de Duitsche gekomen, en op grafisch gebied vooral hebben de Duitschers met hun doorzetting, met hun zaakrijkheid, met hun verstand, dat boven hun smaak en gevoel domineerde, een kunstuiting geschapen die zich zeer goed aanpast bij het zoo mechanische vak der typografie.

De toegepaste grafische kunst in Duitschland is daarom meer een zuivere ornamentale boekkunst geworden, zoo men wil, dan de Engelsche. De Duitsche gieterijen gaven opdrachten aan teekenaars voor het ontwerpen van nieuwe letters met daarbij behorende vignetten en siermateriaal. De Duitsche teekenaars maakten hunne illustraties in verband met de gebruikte boekletter, en ongetwijfeld ging er kracht en invloed uit van de Duitsche boekkunst, die door verschillende kunstenaars als Emcke, Cissarz, Weisz, Tiemann, Koch, Wieynk gestuwd werd. Ook die Duitsche boekkunst nu is nawijsbaar in ons eigen land, zoo zelfs dat de fouten, de tekortkomingen, de uiterlijkheid ervan worden overgenomen.

Tot deze afdwalingen behoort o.a. een onberedeneerde doorvoering van „Cursief” in combinatie met „Romein”, behoort het niet alleen zeer spatieeren van jaartallen maar ook onlogisch plaatsen van een versiering tusschen de twee eerste en de laatste cijfers van het jaartal, behoort het negeren of verkeerd toepassen van haar- en schaduwlijnen, duidelijker gezegd, van op en neer-

halen bij de letters. Bij schrijf- zoowel als bij Romeinsche letters is de eerste haal van A en N bijv. altijd dun, die van de V altijd dik, enz. enz.; dit zijn kenmerken die uit het ontstaan der letters voortvloeien, en geen bedenksels of louter toevalligheden. Deze vormeigenschappen mogen dus niet genegeerd worden, nòch uit onwetendheid, nòch opzettelijk, evenmin als een behoorlijke spatieering der letters, die afhangt van de opeenvolging: een V die op een L of A volgt zal geen of minder spatie behoeven dan een I of H waar een E achter staat. Deze regelen nu van toegepaste grafiek, die ten deele op wetenschap berusten, tendeele op schoonheidszin, worden in de tegenwoordige Duitsche boekversiering wel wat opzettelijk veronachtzaamd en.... juist deze veronachtzaming door Hollandsche kunstenaars overgenomen.

* * *

Het toeval wilde dat een tweetal boekjes mij ongeveer gelijktijdig bereikten, welker beider uiterlijke verzorging aan een kunstenaarshand is toevertrouwd en die zoowel den Duitschen als den Engelschen invloed op onze boekkunst zeer duidelijk doen zien.

Het zijn: „Het Jaarboekje der Vereeniging tot bevordering der grafische kunst”, waarvan „de heer Veldheer weder de uiterlijke verzorging op zich nam”, en „Bloemen en Tuinen” door C. Jinarajadasa met boekversieringen van Otto van Tussenbroek; wie deze beide uitgaven naast elkaar ziet, dien zal het verschil in opvatting dadelijk opvallen.

Veldheer heeft meer de uiterlijkheid van de Duitsche boekkunst der laatste jaren tot de zijne gemaakt, Tussenbroek is bekoord door de charme der Engelsche boekjes. Veldheer, die een leelijke cursief maakte voor den kop van de Nieuwe Amsterdammer, waardoor die kop heel onevenwichtig boven de pagina komt te staan, heeft ook de onharmonische combinatie van cursief met Romein op den omslag van het jaarboekje toegepast.

De schrijffletter, die een bepaalde richting aan den regel geeft, dadelijk onder of boven de kapitaal Romein geplaatst, werkt storend op den totaal indruk. Werd vroeger deze combinatie gebruikt, dan was het veelal in twee kleuren, maar steeds niet kort op elkaar, en dan nog de schrijffletter zeer klein en weinig sprekend, uitsluitend gebruikt als tusschenregel.

Ook de andere Deutsche tekortkomingen, (zou dit de invloed van de „Bugra” zijn), vinden wij hier terug. De tusschenruimte der letters is ondanks hun verschil in vorm overal gelijk, waardoor de J. en E. van JAARBOEKJE te kort op elkaar staan en ook AMSTERDAM slecht uitgevuld is. Ook in het jaartal met het monogram zie ik den weinig gelukkigen invloed van Duitschland.

Men moge dit kleinigheden achten, mogelijk zelfs praten van smaken, die verschillen, maar in zulke positieve zaken als boekkunst is er in de eerste plaats sprake van vakkennis en daarna komt het persoonlijk schoonheidselement, dat ook voor boekkunst weer met een anderen maatstaf gemeten dient, dan die wij aanleggen bij beoordeeling van het picturale schoon.

Het is dan ook daarom, dat ik Veldheer's Oude boom, waarvan de reproductie naar de houtsnede in het jaarboekje voorkomt, meer waardeer dan zijn gemanieerde boekversiering. Bij beoordeeling van die houtsnede zullen wij naast de picturale kwaliteiten wel de technische opmerken en waardeeren, maar juist hier gaan zij volkomen samen. Op dit terrein is Veldheer volkomen thuis, zijn illustratief talent is grooter dan zijn gave voor ornamentale decoratie.

Zoo zijn ook vele teekeningetjes uit het verleden jaar bij G. van Oest & Cie te Brussel verschenen boekje: „A travers la Hollande” par Dominique Durandy zeer geslaagd te noemen, niet alleen op zich zelf, maar mede in evenwicht tot de tekstletter.

Behalve de genoemde reproductie van Veldheer's houtsnede en een van Luns, bevat

het grafische jaarboekje reproducties van een zeer goede litho van Moulijn, van etsen van Nieuwenkamp, Schelfhout en Harting en een drietal deels geïllustreerde bijdragen van Veldheer, C. Veth en S. H. de Roos.

Het andere boekje waarop ik doelde: Bloemen en Tuinen door C. Jinarajadasa, waar Van Tussenbroek illustraties en boekversieringen voor maakte, is gansch anders van opzet, sluit zich aan bij die kleine genoeglijke, goed verzorgde Engelsche boekjes.

Een frisch kleurig teekeningetje buiten op, gedrukt op Japansch papier met omgevouwen kantjes, koplijstjes in lichten tint, een zucht naar verfijning... zonder, evenals bij Crane bijv., zuiver decoratief ornamentaal te zijn; maar dat wil het ook niet. Wij kunnen Walter Crane apprecieeren, en evenzoo Emcke, maar Crane moet Crane blijven, en Emcke Emcke.

Zoo kunnen wij ook Tussenbroek's boekversieringen op prijs stellen, al neigt ons hart meer tot het zuiver decoratieve, en daarom ook vinden wij hem op zijn best in een titelpagina als: „Aan den meester Koet Hoemi die den droom gezonden heeft”, die één geheel is geworden.

Komt er een regeltje tekst onder zijn teekeningen, dan missen wij direct het verband tusschen de strakke mechanische letter en de luchtiger pentteekening. Hij moet zijn letters zelf maken, zooals ook Crane dat deed in zijn prentenboeken en Hoytema in zijn eerste uitgaven.

Wij moeten zijn werk dan ook meer als illustraties dan wel als boekversieringen opvatten; illustraties waarbij getracht is een pagina te geven, die in toon evenwichtig is aan de boekpagina, en hierin is hij dikwijls gelukkig geslaagd. Soms is zijn teekening nog wat zwaar; het grove papier maakt ook de lijnen iets grover dan ze waarschijnlijk geweest zijn.

Het boekje ziet er in ieder geval smakelijk en verzorgd uit, het getuigt van liefde en goeden wil. En dat is al veel gewonnen.

R. W. P. JR.